

A review of cultural geography: Hıdrellez Events in Zonguldak Province

Bir kültürel coğrafya incelemesi: Zonguldak İlinde Hıdrellez Etkinlikleri

Şaban Çelikoğlu¹
Evren Atış²

Abstract

Bairams, ceremonies and festivals which are crucial components of folk cultures are also the most important cultural values of nations that bind human communities together. Hıdrellez, which is belonging to Turkish world in Anatolia, Iraq, Crimea, Balkans and Syria, is one of these. Hıdrellez having been celebrated by Turks for a very long time is a seasonal festival which; heralds the end of the winter and the arriving of the summer and is on May 6th, the day on which is believed Prophets Hızır ([Al-Khidr](#)) and İlyas ([Elijah](#)) met on the earth. Beliefs, manners and customs accompanied in time with Hıdrellez have helped this cultural event be even more prosperous.

Ceremonies welcoming seasons are quite common among Turkish people. Especially, the arrivals of the spring and the summer have particular importance. March 21st, which is accepted as the first day of spring, is celebrated as Nowruz; and May 6th, the first day of the summer, is celebrated as Hıdrellez. In these seasons nature comes to life, trees come into leaf, crops are raised and animals reproduce.

The summer is to be fertile for people to get prepared for the following winter and to spend it in welfare.

Özet

Halk kültürünün önemli unsurlarından olan bayramlar, törenler, şenlikler insan topluluklarını birbirine bağlayan milletlerin en önemli kültürel değerlerindedir. Anadolu, Balkanlar, Kırım, Irak ve Suriye Türklerine özgü bir halk şenliği olan hıdrellez bunlardan biridir. Hıdrellez, Türklerin uzun yıllardır kutlaya geldikleri, kışın bitip yazın başladığını haber veren, aynı zamanda Hızır ve İlyas peygamberlerin bir araya geldiğine inanılan Miladi 6 Mayıs günü kutlanan bir bayramdır. Zaman içerisinde hıdrelleze yüklenen inanç, adet ve gelenekler bu kültürel etkinliğin daha da zenginlik kazanmasını sağlamıştır.

Türklerde mevsimleri karşılama törenleri oldukça yaygındır. Özellikle ilkbahar ve yaz mevsimlerinin başlangıcı ayrı bir öneme sahiptir. İlkbaharın başlangıcı olarak kabul edilen 21 Mart Nevruz Bayramı, yazın başlangıcı olarak benimsenen 6 Mayıs ise Hıdrellez Bayramı olarak kutlanmaktadır. Bu mevsimlerde tabiat canlanır, ağaçlar yeşerir, mahsuller yetişir ve havyanlar yavrular. İnsanların bir sonraki kış için hazırlık yapması ve kışı rahat geçirmesi için yazın bereketli geçmesi gerekir.

Bunun için mevsimlerin başlangıçlarında çeşitli törenlerle yeni yıla ilgili beklentiler çeşitli şekillerde dile getirilir. Hıdrellez inancında yeni

¹ Assist. Prof. Dr., Bülent Ecevit University, Ereğli Faculty of Education, Department of Social Studies Education, sabancelikoglu@gmail.com

² Dr., Atatürk University, Institute of Social Sciences, Department of Geography, evrencografya@gmail.com

Hence, expectations with the New Year are expressed in different ways with various ceremonies being held at the beginning of each season. In the belief of Hidrellez, expectations like having a large amount of crops, settling down and having babies, and reproduction of herds are wished or expressed in numerous forms.

Hidrellez, in Zonguldak, is celebrated as a cultural event applying traditional and religious rituals. In this study, the importance of Hidrellez festival in interaction between human and environment, where and how it is celebrated in Zonguldak, what changes it has gone through until today, how Hidrellez is perceived by the local people, and what problems are encountered during celebration events and what solutions for these are brought are taken into consideration.

Keywords: Hidrellez; Zonguldak; Turkish Culture; Hidrellez Events

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

1. Giriş

Kültür kavramı antropologlar tarafından ilk kez 19. yüzyılın sonlarında geliştirilmiştir (Haviland ve diğ., 2008: 103). Kültürle ilgili ilk tanımlama İngiliz antropolog Sir Edward Burnett Tylor'a aittir. Tylor, kültürü toplumun bir üyesi olarak kişinin kazandığı bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, gelenek ile diğer yetenek ve alışkanlıklarının karmaşık bir bütünü olarak tanımlar (Tylor 1920: 1). Kültür, bir yandan insana çevresine uyma olanağı sağlarken diğer yandan çevreyi insanın kendine, ihtiyaçlarına, amaçlarına uydurmayı sağlar (Cuhe, 2004: 9-10).

Sosyal bilimlerde birçok disiplin kültürle ilgilenmektedir. Bunlardan biri de kültür konusunu kültürel coğrafya adı altında bir alt disiplin olarak ele alan coğrafyadır. Kültürel coğrafya, Amerikan beşeri coğrafyası içerisinde ayrı bir alt dal olarak 1920-1930'larda Berkeley Okulu çalışmaları ile ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalar Kaliforniya Üniversitesi'nin Berkeley Kampüsü'nde, Coğrafyacı Karl O. Sauer tarafından başlatılmıştır. Sauer kültürel coğrafyanın ilgisini herhangi bir yere belli karakter kazandıran maddi kültür öğeleri üzerine yönlendirdiğini belirtmektedir. Kültürel coğrafya 1920'li ve 1930'lu yıllarda özellikle yayılma yolları ve biçimleri ile ilgili olarak insanın mekânsal davranışlarına ilişkin süreçleri araştırmıştır (Arı, 2005: 320).

yılın bolluk ve bereket getirmesi, bol mahsul alınması, sürülerin çoğalması, evlilik ve çocuk sahibi olma gibi beklentiler çeşitli şekillerde dile getirilmekte ya da istenmektedir.

Zonguldak ilinde Hidrellez, geleneksel ve dini ritüeller içeren kültürel bir etkinlik olarak kutlanmaktadır. Bu çalışmada insan ve çevre etkileşimi açısından hidrellez bayramının önemi, Zonguldak ilinde hangi mekânlarda ve ne şekilde kutlandığı, zaman içerisinde hangi değişimlere uğrayarak günümüze ulaştığı, yöre halkının Hidrellez algısının nasıl olduğu, Hidrellez etkinlikleri esnasında karşılaşılan sorunların neler olduğu ve bunlara ne gibi çözümler üretilebileceği üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hidrellez; Zonguldak; Türk Kültürü; Hidrellez Etkinlikleri

Kültürel coğrafya, aslında insan-çevre etkileşimindeki etkileme yönünün eskiden sanıldığı gibi tamamen çevreden insana olmadığını, karşılıklı bir etkileşim içerisinde olduğunu ve bu etkileşimde kültürün önemli unsurlardan biri olduğunu savunmaktadır. Benzer fiziki ortamlarda yaşayan insanların farklı uygarlıklar geliştirmesi ve farklı gelişmişlik seviyesine ulaşmalarını fiziki etmenlerden çok kültürel farklılıkların belirleyeceği ifade edilmektedir (Arı ve Köse, 2005: 51). Kültürel coğrafyada kültürü şekillendiren, onu besleyen, geliştiren ve değiştirenin insan olduğu, doğanın ise bu kültürel şekillenme içinde sunduğu imkânlar ile belirleyici veya kısıtlayıcı etkisi olduğu üzerinde durulmaktadır (Kayserili ve Altaş, 2010: 83).

Maddi ve manevi değerlerden oluşan kültür, milletleri meydana getiren temel unsurlardan biridir. Dil, örf ve adetler, inançlar, sanat ve edebiyat bir toplumun geçmiş yüzyıllardan akıp gelen toplumsal değerleridir (Çay, 1988: 13). Her nesil miras olarak devraldığı kültürü değişime uğratar ve ona yeni öğeler ekler. Kültürel coğrafya da böylece kültür grupları ve toplumun mekânsal işleyişi bakımından mekânsal çeşitliliklerini inceler; dil, din, ekonomi, yönetim ve diğer kültürel olguların bir yerden diğerine değişme ya da aynı kalma yollarının tasvir ve analizi üzerinde durur (Tümertekin ve Özgüç, 2004: 80). Folklor da dâhil maddi olmayan kültürler, halk şarkıları, peri masalları, inançlar-batıl inançlar, alışkanlıklar, dille ilgili özellikler gibi büyük çeşitliliğe sahip unsurlar; yazılı ya da sözlü olarak, geleneğin bir parçası halinde nesilden nesile geçerler. Yine bunların da bir coğrafi dağılımı vardır ve bunlar da coğrafyacılar tarafından incelenirler (Tümertekin ve Özgüç, 2004:102).

Kültürel faaliyetlerin coğrafi dağılımları ve mekânsal farklılıkları ya da farklı mekânlarda gösterdikleri benzerliklerin sebep ve sonuçlarının araştırılması kültürel coğrafyanın inceleme konuları arasında yer alır. Somut olmayan kültürel mirasımızın önemli bir unsuru olan Hidrellez'i de kültürel coğrafya kapsamında ele almak mümkündür.

Bilindiği gibi Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO), 29 Eylül-17 Ekim 2013 tarihleri arasında Paris'te toplanan 32.Genel Konferansı'nda somut olmayan kültürel mirası korumak, ilgili toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek, somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı arttırmak ve karşılıklı değerliliği sağlamak, uluslararası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamak gibi amaçlar doğrultusunda Somut Olmayan Kültürel Mirasın (SOKÜM) Korunması Sözleşmesi'ni kabul etmiştir (<http://turk.halkbilimi.gazi.edu.tr/posts/view/title/somut-olmayan-kulturel-miras-sozlesmesi-12924>). Söz konusu sözleşme, bir toplumun kendi kültürel kimliğinin bir parçası olarak gördüğü ve kuşaktan kuşağa aktarmak suretiyle günümüze kadar getirdiği somut olmayan kültürel miraslarını korumasına ve gelecek kuşaklara aktarmasına katkı sağlayacak yol, yöntem ve imkânları tanımlamaktadır (Oğuz, 2009: 8).

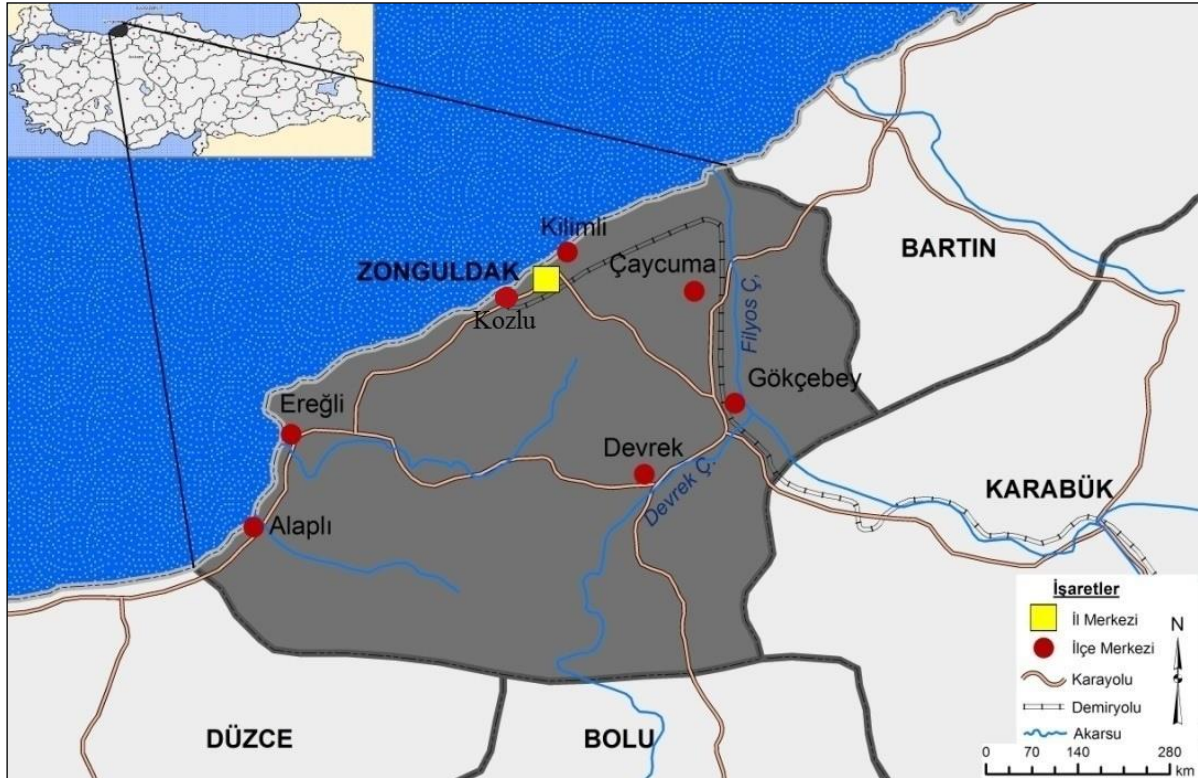
Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, kuşaktan kuşağa aktarılan bilgilerin ve deneyimin çağımızda kendisine bir çıkış kapısı bulması konusunda uluslararası bir bilinç yaratılması açısından oldukça “manidar” bir sözleşmedir. Temel hareket noktası da küreselleşme ve sanayileşmenin etkisiyle toplumların kendi kültürel değerlerini yavaş yavaş kaybetmelerinden duyulan rahatsızlık ve bu yolla dünyadaki kültürel çeşitliliğin yok olacağı düşüncesidir (Gürçayır, 2011: 7).

Ülkemizde SOKÜM çerçevesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından “somut olmayan kültürel miras ulusal envanteri” hazırlanmış ve 2014 yılı itibarıyla 60 adet unsur bu envantere dâhil edilmiştir (<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,50840/somut-olmayan-kulturel-miras-ulusal-envanteri.html>). Listede 01.0012 envanter numarasıyla yer alan “[Bahar Bayramı: Hıdrellez/Aziz George Günü](http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,50838/insanligin-somut-olmayan-kulturel-mirasinin-temsili-lis.html)”, 2014 yılı İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesine Aday Unsurlarımızdan biridir. (<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,50838/insanligin-somut-olmayan-kulturel-mirasinin-temsili-lis.html>).

Çeşitli toplumların kültürel değerleri arasında yer alan hıdrellez; Hızır ve İlyas isimlerinin halk ağzında aldığı şekilden ibaret olan, kökü İslam öncesi eski Orta Asya, Ortadoğu ve Anadolu yaz bayramlarına dayanan, Hızır yahut Hızır ve İlyâs kavramları etrafında dini bir muhtevaya bürünmüş halk bayramının adıdır. Bu bayram merkezini özellikle Anadolu ve Balkanların, Kıbrıs, Irak ve Suriye’nin teşkil ettiği Batı Türkleri arasında kutlanmaktadır (Ocak, 1998: 313).

Diğer yandan Hristiyan toplumunda da hıdrellezin izlerine rastlamak mümkündür. Anadolu’ya Türklerin yerleşmesiyle birlikte başlayan İslamlaşma ve Türkleşme sürecinde, Müslüman Türklerle yerli Hristiyan halk arasındaki karşılıklı dini etkileşimlerin en önemli örneklerinden biri olarak gösterilen St. Georges (Aya Yorgi) kültürü, günümüzde de Müslüman ve Hristiyanların birlikte yaşadığı bölgelerde Hıdrellez kültürüyle birbirlerine karıştıkları, bazı yörelerde Müslüman ve Hristiyan halk tarafından -Hıdrellez ya da St. Georges gününün- birlikte kutlandığı gözlenebilir (Türk, 2010: 138).

Hıdrellez, Türklerin uzun yıllardır kutlaya geldikleri, kışın bitip yazın başladığını haber veren, aynı zamanda Hızır ve İlyas peygamberlerin bir araya geldiğine inanılarak Miladi 6 Mayıs günü kutlanan bir bayramdır. Zaman içerisinde hıdrelleze yüklenen inanç, adet ve gelenekler bu kültürel etkinliğin daha da zenginlik kazanmasını sağlamıştır. Karadeniz Bölgesi’nin Batı Karadeniz Bölümü’nde yer alan Zonguldak ili günümüzde Hıdrellez’in etkin bir şekilde kutlandığı yerler arasındadır (Harita 1).

Harita 1: Zonguldak ilinin konum haritası

2. Türk Halk Kültüründe Hıdrellez

Türklerde mevsimleri karşılama törenleri oldukça yaygındır. Özellikle ilkbahar ve yaz mevsimlerinin başlangıcı ayrı bir öneme sahiptir. Bu mevsimler tabiatın canlanması, mahsullerin yetişmesi ve hayvanların yavrulanması gibi gelişmeler nedeniyle halk arasında ayrı bir önem kazanmıştır. İnsanların bir sonraki kış için hazırlık yapması ve kışı rahat geçirmesi için yazın bereketli geçmesi gerekir. Bunun için mevsimlerin başlangıçlarında çeşitli törenler düzenlenerek yeni yıla ilgili beklentiler çeşitli şekillerde dile getirilir ya da niyaz edilir. İlkbaharın başlangıcı olarak kabul edilen 21 Mart Nevruz Bayramı, yazın başlangıcı olarak benimsenen 6 Mayıs ise Hıdrellez Bayramı olarak kutlanmaktadır. Bu bayramların kutlanmasında yeni mevsime ya da yıla daha zinde girme, yeni yılı bu şekilde geçirme arzusu etkilidir. Yeni yıla nasıl girilirse yılın o şekilde devam edeceği inancı, bu bayramların kutlanmasının nedenlerinden biridir. Bunun yanı sıra özellikle hıdrelleзде yeni yılın bolluk ve bereket getirmesi, bol mahsul alınması, sürülerin çoğalması, evlilik ve çocuk sahibi olma gibi beklentiler de çeşitli şekillerde dile getirilmekte ya da istenmektedir.

Hıdrellez, Hızır ve İlyas peygamberlerin yılda bir kere bir araya geldiklerine inanılan gündür; ancak bu beraberlikte ismi yaşatılmasına rağmen İlyas'ın şahsiyeti tamamen silinerek Hızır motifi öne çıkarılmıştır. Bundan dolayı Hıdrellez Bayramı'nda icra edilen bütün merasimler Hızır ile ilgilidir. Bunun temel sebebi, İslam öncesi devirlerde üç büyük kültürün (Orta Asya, Ortadoğu ve Anadolu)

hâkim olduğu alanlarda bu yaz bayramı vesilesiyle kültürleri kutlanan insanüstü varlıkların daha ziyade Hızır'ın şahsiyetine uygun düşmesi ve onunla bütünleşmesidir (Ocak,1998: 313).

Anadolu, Balkanlar, Kıbrıs, Irak ve Suriye Türklerine özgü bir halk şenliği olan hıdrellezin, buralarda özellikle 6 Mayıs'ta kutlanması iklim ve tabiat şartlarıyla bağlantılı olduğu ifade edilmektedir. Şöyle ki, 5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan gece güneşin Ülker burcuna girdiği bir zamandır. Bu tarihten 7-8 Kasım'a kadar bu burcu güneşin batışından sonra görmek mümkün değildir. Yılın diğer günlerinde ise güneş battıktan kısa bir süre sonra görülebilmektedir. Bu suretle astronomik gözlemlere ve tabiat şartlarına uygun bir şekilde yıl, kış ve yaz olmak üzere iki mevsime bölünmüştür (Ocak,1998: 314). Hıdrellez günü, Miladi Takvim'e göre 6 Mayıs'a tekabül eder. 6 Mayıs günü eskiden kullanılan Rumi Takvim'e göre 23 Nisan gününe karşılık gelir. Rumi takvime göre 23 Nisan (Miladi 6 Mayıs) yaz mevsiminin başlangıç tarihi olarak kabul edilmekteydi. Rumi takvime göre bir yıl, yaz (Hızır) ve kış (Kasım) olmak üzere iki mevsime ayrılır. Rumi takvimde, Miladi takvime göre 6 Mayıs'ta başlayıp 8 Kasım'a kadar devam eden yaz mevsimine "Yaz Günleri" veya "Hızır Günleri" adı verilirken 8 Kasım'dan 6 Mayıs'a kadar devam eden kış mevsimine de "Kasım Günleri" denilmekteydi (Aras, 2002: 47-48). Araştırmanın yapıldığı Zonguldak yöresinde kırsal kesimde yaşlı kişilerce halk takviminde bu mevsimlerin kullanıldığı gözlenir. Örneğin bahar aylarında henüz soğukların bitmediğini ifade etmek için "Daha kasım çıkmadı." gibi ifadeler rastlamak mümkündür.

Hıdrellez inancı Türklerdeki bahar bayramı geleneği ile doğrudan ilgilidir. Diğer yandan Türk inançlarında, Türk destan ve efsanelerinde görüldüğü kadarıyla "Boz Atlı Hızır" inancı eski Türk inançlarından "Boz - atlı yol Tengrisi" yani "Yol iyisi" ile izah edilebilir. Bu eski Türk inancı, İslamiyet'in kabulünden sonra "Hızır Nebi" veya "Hızır – İlyas (Hızırellez) inancı olarak karşımıza çıkmaktadır. Halkın hayal gücünde Hızır'dan beklenen şeyler ise darda kalanlara, sıkıntıda olanlara yardım etmesi, insanlara bolluk bereket bahşetmesi gibi hususlardır (Çay, 1990: 19). Türklerdeki "Kul sıkışmayınca (daralmayınca / bunalmayınca) Hızır yetişmez" "Hızır gibi yetişti" gibi bazı deyim ve atasözleri Hızır'ın halk inancındaki birer yansımasıdır.

Bir kültürün doğduğu yere o kültürün ocağı alan, yani kültür ocağı denir. Kültürün çeşitli özellikleri, bu ocak alanlarından çıkıp yayılmış ve başkaları tarafından da benimsenmiştir (Tümertekin ve Özgüç, 2004: 81). Hıdrellez kültürünün menşei yani kültür ocağı ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte Hızır ve Hıdrellez'in kökeni yani kültür ocağı hakkında çeşitli fikirler ortaya atılmıştır. Bunlardan bazıları Hıdrellez'in Mezopotamya ile Anadolu kültürlerine ait olduğu; bazıları ise İslamiyet öncesi Orta Asya Türk kültür ve inançlarına ait olduğu yolundadır (<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12700/hidrellez-bayrami.html>).

Kültürel öğelerin kültür ocağından diğer bölgelere yayılması kültürel yayılma terimiyle ifade edilir. Hıdrellez'in kültürel yayılmasının söz konusu bölgelerden gerçekleştiği düşünülebilir. Kültürün

karakteristiği ve fonksiyonları üzerinde odaklanan coğrafi bir ünite olarak tanımlanan kültür bölgesi, bir kültürün yayılış gösterdiği alanı ifade eder (Jordan ve diğ., 2012: 4).

Hıdrellez'in kültür bölgesinin sınırlarını tam olarak çizmek güçtür. Bununla birlikte Anadolu, Balkanlar, Kırım, Irak ve Suriye'yi içeren geniş bir alanın Hıdrellez kültür bölgesi içerisinde yer aldığı söylenebilir.

Bugün Türkiye'de yaşayan Müslüman Türkler, Orta Asya'da yaşayan Şamanist Türklerin devamıdır. Orada sürdürdükleri yaşam biçimi, inanç özelliklerinin bazılarını Anadolu'ya taşımış ve İslâmiyet sonrasında da yaşatarak günümüze getirmişlerdir. Hıdrellez geleneğindeki motifler ve inanmalar bunun belirgin bir örneğidir (Artun, 1990: 20). Bunun yanı sıra Hıdrellez geleneği bahar bayramı niteliğinde kutlanan Orta Asya kültürü (Şamanizm), eski Anadolu kültürü (bolluk-bereket törenleri, ölümsüzlük), İslâm kültürü (Hızır İlyas Motifi) ve Ortak Balkan Kültürü ile beslenmiş zengin kültür değerlerinin oluştuğu bir şenlik tören ve bayram bütünüdür (Artun, 2007: 2). Bu durum kültürel coğrafyanın temalarından biri olan kültürel etkileşime örnek teşkil eder.

İslamiyet'in kabulünden sonra kutlanmaya devam edilen Hıdrellez, Anadolu Selçukluları ve Osmanlılar zamanında da varlığını sürdürmüştür. Hıdrellez törenlerinin icrası sırasında yeşil, yeşillik ve suyla ilgili birtakım uygulamalar bazı İslam âlimlerinin yasaklayıcı fetvalar vermesine sebep olmuş, Hıdrellez'in bu günün kutsallığına inanmamak şartıyla kutlanabileceği yönünde fetvalar verilmiştir (Aras, 2002: 48).

Müslüman Türk toplumunda Hıdrellez, zaman içerisinde İslami motiflerle zenginleştirilmiş, hatta bazı yörelerde İslami muhtevaya bürünmüştür. Nitekim günümüzde araştırma sahası içerisinde kutlama yapan birçok köyde Hıdrellez günü mevlitler okunduğu, mezarlık ziyaretine gidildiği, Kur'an ve dua okunduğu gözlenir.

Doğanın canlanması, insanları özellikle mutlu eder ve insanlar; soğuk, verimsiz, bereketsiz kış günlerinden kurtulmanın sevincini kalabalıklar halinde coşkuyu paylaşırlar. İslâmiyet öncesi ve İslâmiyet sonrası bazı inanışlar bu kutlamalarda görülebilir. Ayrıca Türklerin yerleştikleri diğer bölgelerde de, oralarda yaşayan ve başka bir dine veya inanca sahip insanların kültürlerini etkiledikleri veya onlardan etkilendikleri de bilinmektedir. Günümüzde Anadolu'da yapılan etkinliklere bir göz atıldığında, Orta Asya, Orta Doğu ve yerel bazı kültür izleri bir arada görülebilir (ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,80212/halk-takviminde-hidirellez.html).

Hıdrellez ve benzeri halk inanışlarının, kutlamalarının ve törenlerinin temelinde, insanoğlunun doğaya karşı sevgisini, saygısını, korkusunu, coşkusunu ya da doğa ile olan mücadelesinin birtakım kalıntılarını bulmak mümkündür. Hıdrellez günü dile getirilen isteğin, duanın ve niyetin gerçekleşeceğine inanılması; bereket gelmesi için erzak ambarlarının, para keselerinin, yiyecek kaplarının vb. açık bırakılması, kadınların başlarına yeşil yemeni bağlaması, yoksullara yemek

yedirilmesi, su kenarlarında veya gül fidanları dibinde niyet belirten yazılı kâğıtların yazılması ve oraya bırakılması, bazı fal veya niyet çekme işlemlerinin yapılması; topluca yemek yemenin organize edilip dualarda bulunulması gibi birçok uygulamaya kaynaklık etmiştir (ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,80212/halk-takviminde-hidirellez.html).

3. Amaç ve Yöntem

İnsanları birbirine bağlama, dayanışmayı güçlendirme gibi misyonları olan bayramlar, törenler ve şenlikler halk kültürünün önemli unsurları arasında yer alır. Yazılı ve görsel basın kanalıyla kitleler arasında yayılan popüler kültür, halk kültürlerinde bozulmaya ve yok olmaya zorlamaktadır. Bu nedenle günümüzde Hıdrellez gibi halk kültürünün bir parçası olan değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması milletlerin varlığını devam ettirmesi açısından önemlidir.

Bu çalışmada hıdrellez bayramının önemi, Zonguldak ilinde hangi mekânlarda ve ne şekilde kutlandığı, zaman içerisinde hangi değişimlere uğrayarak günümüze ulaştığı, yöre halkının Hıdrellez algısının nasıl olduğu, Hıdrellez etkinlikleri esnasında karşılaşılan sorunların neler olduğu ve bunlara ne gibi çözümler üretilebileceği üzerinde durulmuştur.

Bunun için öncelikle Hıdrellez’le ilgili daha önce yapılmış akademik çalışmalar taranmıştır. Daha sonra yerinde gözlemlerde bulunulmuş, katılımcılarla mülakatlar yapılmıştır. Mülakatlar için 40-70 yaş grubunda olan ve düzenli olarak hıdrellez etkinliklerine katılan yerel halk özellikle tercih edilmiştir. Ayrıca Hıdrellez etkinliklerine katılanlar arasından 180 kişiye anket uygulanmıştır.

Çalışmada Hıdrellez kutlamalarına katılan bireylerin sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerini belirlemek için cinsiyet, yaş, eğitim, meslek ve gelir durumlarını içeren soruların yanı sıra katılımcıların Hıdrellez’e bakış açısını ve Hıdrellez hakkındaki düşüncelerini ölçen sorular da yöneltilmiştir. Bunun için anket uygulanan kişiler (yani örneklem), katılımcılar arasından rastgele seçilmiş ve anketler yüz yüze görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir.

4. Bulgular

4.1. Zonguldak İlinde Hıdrellez Etkinlikleri

Ülkemizin birçok yöresinde olduğu gibi Hıdrellez Bayramı Zonguldak ilinde de kutlanmaktadır. Hıdrellez’in yöredeki tarihi geçmişi bilinmemekle birlikte 1940’lardan beri kutlandığı, ancak 1970’lerden sonra önemli bir değişime sahne olduğu ifade edilmektedir. Önceleri kırsal kesimde erkekler arasında içkili eğlence şeklinde kutlanan Hıdrellez; zaman içinde dini bir anlam yüklenerek kadınların da katılımıyla, hayvanların kesilip yemeklerin yendiği ve müftü ya da vaizlerin davet edildiği, Kur’an okunduğu, aynı zamanda çeşitli eğlenceler, oyunlar ve konserlere de yer verildiği bir

faaliyete dönüşmüştür (Fotoğraf 1 ve 2). Günümüzde kırsal kesimdeki içkili Hidrellez kutlama geleneği büyük oranda terk edilmiştir.

Fotoğraf 1: Çaycuma ilçesine bağlı Dağüstü köyü Hidrellez etkinlikleri esnasında, öğle namazı kılan katılımcılardan bir görünüm.

Fotoğraf 2: Dağüstü köyü Hidrellez etkinlikleri esnasında, mevlit sonrası dua eden katılımcılardan bir görünüm.

Köy okullarının faaliyet gösterdiği yıllarda, kırsal kesimdeki okullarda yaygın olarak kutlanan Hidrellez, taşımali eğitimin başlamasına bağlı olarak köy okullarının kapanması neticesinde öğrenciler arasında eski önemini yitirmiştir. Nitekim geçmişte köy okullarında kır gezisi düzenlenip Hidrellez kutlanırken günümüzde bu tarz bir etkinliğe pek rastlanmaz.

Köy okullarında öğrenciler öğretmenleri eşliğinde kıra gider ve orada yakar top, çelik çomak, yumurta yarışı, çuval yarışı, mor menekşe, istop (stop), körebe, mendil kapmaca gibi geleneksel oyunları oynarlardı. Hidrellez için seçilen özellikle yeşillik ve hâkim yerlerde, yakın köyler bir araya gelerek bu etkinlikleri birlikte gerçekleştirirlerdi. Böylece hem çocuklar arası kaynaşma olmakta hem de köyler arası dayanışma ve tatlı bir rekabet yaşanmaktaydı.

Hidrellez günü köylerdeki hanelerde hazırlık yapılmakta, çeşitli yiyecekler hazırlanmakta ve köyün dışında “hıdırlık” adı verilen yerde toplanılarak çoluk çocuk gün boyu burada vakit geçirilmekteydi. Hidrellez geleneği olan yumurta tokuşturma yarışması, dokuz taş oyunu ve ip atlama gibi oyun ve yarışmalar hemen her köyde düzenlenmekteydi. Bu etkinlikler yapılırken maniler de okunmaktaydı. Bu tür etkinlikler günümüzde bazı yerleşmelerde varlığını sürdürmektedir. Fotoğraf 3 ve 4’te de görüleceği üzere Alaplı ilçesine bağlı Gümeli Beldesi’ndeki Hidrellez etkinliklerinde konserler ve halk oyunları düzenlenmekte, çuval ve yumurta yarışları ile ip çekme oyunu gibi geleneksel oyun ve yarışlar sergilenmektedir. Gümeli’deki etkinlikler için Alaplı ilçe merkezinden de önemli bir katılım olmaktadır.

Fotoğraf 3: Alaplı ilçesine bağlı Gümeli Beldesi'ndeki Hidrellez etkinliklerinde sergilenen çuval yarışından bir görünüm.

Fotoğraf 4: Gümeli Beldesi'ndeki Hidrellez etkinliklerinde düzenlenen ip çekme oyunundan bir görünüm.

Günümüzde Hidrellez etkinliği kapsamında birçok köyde genellikle cami altında bulunan köy odasında toplanılır ve birlikte yemek yenilip mevlit okutulur. Bununla birlikte Çaycuma ilçesine bağlı Dağüstü, Kadioğlu, Kızılbel, Kalafatlı, Taşçılı, Güzelyaka, Güdüllü, Akçahatıpler, Şeyhler, Güzeloğlu, Çomranlı, Kışla, Karamusa, Erenköy, Dereköseler, Kayıkçılar, Şenköy ve Emirşah köylerinde yeşilin ve ağacın bol olduğu mekânlarda Hidrellez kültürel ve dini bir faaliyet olarak kutlanır.

Hidrellez etkinlikleri için su, yeşillik, ağacın bol bulunduğu (varsa türbelere yakın) mekânlar tercih edilir. Hıdırlık adı verilen bu mekânlar bir yerleşmeye ait olabileceği gibi iki-üç yerleşmenin ortak kullanımına da sahne olabilir. Örneğin Dağüstü köyünde düzenlenen etkinlikler Hatıplar Mahallesi'ndeki Hatıp Baba Türbesi'nde dört mahallenin katılımıyla gerçekleştirilir (Fotoğraf 5 ve 6).

Fotoğraf 5: Çaycuma ilçesine bağlı Dağüstü köyünde düzenlenen Hidrellez etkinliklerine yöre halkı yoğun ilgi göstermektedir.

Fotoğraf 6: Dağüstü köyündeki etkinliklere yöre halkının yanı sıra gurbetteki Zonguldaklılar da katılmaktadır.

Köylerde Hidrellez sabahı erken kalkılıp günün ilk ışıklarıyla beraber dilekler tutulur ve dualar edilir. Hıdırlığa götürülecek yiyecek ve içeceklerin hazırlığı yapılır. Sabahın ilerleyen saatlerinde etkinliğin

yapılacağı mekânda toplanılır. Hıdrellez etkinliklerine Kur'an-ı Kerim ve İlahiler okunarak başlanır. Cemaatle kılınan öğle namazının ardından tanıtım konuşmaları yapılır ve ardından yemek yenir. Yemeklerin bir kısmı etkinlik alanında hazırlanır. Kadınlar tarafından hamur yoğrulur, sofralar kurularak yufkalar açılır, lokmalar çekilir, gözlemeler pişirilir (Fotoğraf 7 ve 8). Yemeğin ardından çeşitli yarışmalar, hediye çekilişleri ve etkinlikler gerçekleştirilir.

Fotoğraf 7: Hıdrellez günü hıdırlığa gelenlere ikram etmek için gözlemeler pişirilir.

Fotoğraf 8: Hıdrellez günü hıdırlığa gelenlere ikram etmek için lokmalar çekilir.

Her ne kadar Hıdrellez 6 Mayıs gününe karşılık gelse de günümüzün ekonomik hayatının bir gereği olarak bazı köylerde hafta sonu tatiline denk getirmek amacıyla, o haftanın pazar günü tercih edilir. Bu sayede çalışanların ve gurbette olanların da katılımı sağlanabilmektedir. Bu yönüyle Hıdrellez etkinlikleri birer rekreasyonel faaliyet olarak da nitelendirilebilir.

Kırsal kesimin yanı sıra Çaycuma, Devrek, Alaplı gibi ilçe merkezlerinde de Hıdrellez kutlamaları yapılır. Devrek ilçe merkezinde Devrek Belediyesi tarafından organize edilen ve büyük ilgi gören geleneksel hıdrellez şenlikleri, sabah gün doğumuyla birlikte Cumhuriyet Alanı'ndan Devrek Belediyesi Şehir Bاندosu eşliğinde yapılan yürüyüşle başlar. Yürüyüşün ardından Millet Bahçesi'nde çeşitli etkinlikler gerçekleştirilir. Katılımcılara Devrek Simidi'nin de yer aldığı kahvaltı ikram edilir (Fotoğraf 9, 10, 11 ve 12). Maniler okunur ve altın konulan bir küp saklanır. Altınlı mani küpünü bulan katılımcılar altının sahibi olur. Bazı katılımcılar, Hıdrellez sabahı gün doğarken Devrek Çayı kenarına giderek sıkıntılardan arınma dileğiyle çaya taş atarlar.

Fotoğraf 9: Devrek Belediyesi Millet Bahçesi'ndeki etkinliklerde Devrek Simidi ikram edilmektedir.

Fotoğraf 10: Millet Bahçesi'ndeki etkinliklerden bir görünüm.

Fotoğraf 11: Devrek Belediyesi'ne ait şehir bandosundan bir görünüm.

Fotoğraf 12: Millet Bahçesi'ndeki etkinliklerde köçek oyunu da sergilenmektedir.

Çaycuma ilçesinde Hidrellez etkinlikleri, daha kapsamlı ve coşkulu kutlanması bakımından diğerlerinden ayrılır. Çaycuma Belediyesi'nce organize edilen ve 6-9 Mayıs tarihlerinde ilçe merkezinde birer festival havasında geçen bu etkinlikler; 6 Mayıs'ta Çay Mahallesi'ndeki Nadır Mevkii'nde (Fotoğraf 13 ve 14), 7 Mayıs'ta Çay Mahallesi'ndeki Sıracevizler Mevkii'nde, 8 Mayıs'ta İstasyon Mahallesi'ndeki İstasyon Mesire Alanında, 9 Mayıs'ta Pehlivanlar Mahallesi Kent Ormanı'nda olmak üzere dört farklı mekânda gerçekleştirilmektedir (Fotoğraf 15 ve 16).

Fotoğraf 13: Hidrellez günü Çaycuma İlçesinin Çay Mahallesi'ndeki NadırMevkiinde Hidrellez etkinlikleri gerçekleştirilir.

Fotoğraf 14: Nadır Mevkii'nde gerçekleştirilen Hidrellez etkinliklerinden bir görünüm.

Fotoğraf 15: Her yıl 9 Mayıs tarihinde, Çaycuma İlçesi Pehlivanlar Mahallesi'ndeki Kent Ormanında Hıdrellez etkinlikleri düzenlenir.

Fotoğraf 16: Kent Ormanında gerçekleştirilen Hıdrellez etkinliklerinden bir görünüm.

Çaycuma ilçe merkezindeki kutlamaları kırsal kesimden ve diğer ilçe merkezlerinden ayıran bir diğer önemli özellik, kutlamaların şenlik havasında geçmesidir. Bu nedenle özellikle kutlamaların hafta sonuna denk geldiği günlerde; başta İstanbul, Bursa, Kocaeli, Bartın, Karabük, Bolu, Düzce, Kastamonu olmak üzere yakın illerde yaşayan Zonguldaklıların da katıldığı gözlenmektedir. Hıdrellez'in kutlandığı mekânlarda çocukların eğlenebileceği lunaparklar kurulur, yetişkinler için çeşitli oyun ve etkinlikler düzenlenir (Fotoğraf 17 ve 18). Alışveriş için çeşitli stantlar açılır. Bu bakımdan Hıdrellez mekânı bir panayır alanını andırır (Fotoğraf 19 ve 20).

Fotoğraf 17: Hıdrellez'in kutlandığı mekânlarda çocukların eğlenebileceği lunaparklar kurulur.

Fotoğraf 18: Hıdrellez'in kutlandığı mekânlarda yetişkinler için çeşitli oyun ve etkinlikler düzenlenir.

Fotoğraf 19: Hidrellez'in kutlandığı mekânlarda alışveriş için çeşitli stantlar açılır.

Fotoğraf 20: Alışveriş için açılan stantlar yoğun ilgi görür.

Çaycuma şehrinde Hidrellez günü diğer günlerden erken kalkılır. Sabahın erken saatlerinde dilekler tutulup isteklerin gerçekleşmesi için dualar edilir. Sonra ailecek ya da komşularla etkinlik alanına gidilir. Gün boyu piknik, muhabbet, eğlence, oyun ve alışveriş gibi etkinliklerde bulunulur. Çoğu aile, piknik tarzı bir faaliyetle daha önceden hazırladıkları yiyecekleri tüketmektedir. Bazıları ise birkaç ailenin kadınlarının bir araya gelmesiyle gün içerisinde tüketilecekleri köfte, dolma, hamur işi, gözleme, lokma gibi yiyecekleri Hidrellez'in kutlandığı mekânda hazırlamaktadır (Fotoğraf 21 ve 22). Bazı kadınlar pişirdikleri gözleme ve diğer ürünleri satarak az da olsa bir gelir elde edebilmektedirler.

Fotoğraf 21: Hidrellez günü komşu kadınlar bir araya gelerek tüketmek ya da satmak için gözleme, börek gibi yiyecekler hazırlarlar.

Fotoğraf 22: Börek ve gözlemelerin hamurlarının açılması, hazırlanması ve pişirilmesi etkinlik alanında gerçekleştirilir.

4.2. Zonguldak İlinde Hıdrellez ile İlgili Gelenek, Görenek ve Davranışlar

Her yıl 5 Mayıs günü temizlik yapıp yiyecek ve içecek hazırlama gibi işlerle başlayan Hıdrellez ile ilgili bütün davranış, adet ve gelenekleri dört grupta toplamak mümkündür (Ocak, 1998: 313). Burada öncelikle şunu belirtmek gerekir; yöredeki halk kültüründe Hıdrellez ile ilgili dikkat çeken özellik mutluluk ve korku zıtlığıdır. Halk bir yandan yazın habercisi olarak gördüğü Hıdrellez'i karşılamaktan mutluluk duyar, bir yandan da Hıdrellez günü yapacağı bazı uygulamaların sosyal ve ekonomik olumsuz yansımalarının olabileceğinden kaygılanır.

4.2.1. Şifa ve sağlık talebine yönelik olanlar:

Tırnak kesilmemesi ve kesilen tırnağın toprağa atılmaması, tırnakla beraber beden de gideceğine inanılması, çamaşır yıkanır o evden ölü çıkacağı gibi inançlar bu grupta değerlendirilebilir.

4.2.2. Uğura, bereket ve bolluk talebine yönelik olanlar:

Sütün kaynatılıp Hızır geçerken mayalaması beklentisiyle maya konulmaması, yemeklerin yapıp Hızır geçerken bereket üflesin diye üzeri kapakla örtülmeyip açık bırakılması Hızır'ın haneye bereket getirmesi beklentisinin birer tezahürüdür.

Para harcanırsa paranın bereketinin olmayacağı inancı nedeniyle gerekli alışverişin bir gün önceden yapılması, yılın bereketsiz geçeceği kaygısıyla Hıdrellez günü iş yapılmaması ve çift sürülmemesi, kuluçkada olan tavuğun altına yumurta boş çıkmasını diye demir atılması bereketin kaçması ve kıtlık yaşama kaygısını ifade eder. Yine yılın bereketsiz geçebileceği kaygısıyla Hıdrellez günü ağaç kesilmemesi, yeşil bitki koparılmaması da bu grup içinde değerlendirilebilir.

4.2.3. Mal, mülk, mevki ve servet talebine yönelik olanlar:

İşi olmayanın iş için dilekte bulunup mendilin ucuna yazarak çamaşır ipine asması, hayvan ya da herhangi bir eşya isteyen onun resmini çizip çamaşır ipine asması, dilek ağacına her bir dilek için bir bez parçası bağlanması bu grupta ele alınabilir.

4.2.4. Kısmet ve talihe yönelik olanlar:

Hızır geçerken kısmetlerinin açılması için kızların isimlerini mendile yazıp çamaşır ipine asmaları, oğlunu evlendireceklerin evlendirecekleri kızla resmini bir araya getirip çamaşır ipine asmaları kısmete yöneliktir. Diğer yandan Hıdrellez günü dikiş iğnesine iplik geçirilmesi kısmetin bağlanabileceğine yani kötü kısmet ve talihe yorulur.

4.3. Zonguldak İlinde Hıdrellez'e Katılanlar Hakkında Genel Bir Değerlendirme

Zonguldak ilinde Hıdrellez etkinliklerine katılan insanların sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerinin bilinmesi Hıdrellez etkinliklerini ve halkın Hıdrellez'e olan bakış açısının tespit edilmesi, söz konusu etkinliklerin anlam ve önemini ortaya çıkarmaya katkı sağlaması açısından önemlidir. Bu bağlamda

katılımcılar arasından gelişigüzel seçilmiş 180 kişiye anket uygulanmıştır. Bunlardan elde edilen sonuçlar aşağıda ele alınmıştır.

Anket sonuçlarına göre yörede Hıdrellez'e hemen her yaştan ilgi duyulduğu görülmektedir. Bununla birlikte ankete katılanların % 95'ine yakınının 20 yaş üzeri bireylerden oluşması, yetişkin bireylere göre genç nüfusun etkinliklere daha az rağbet gösterdiği şeklinde yorumlanabilir (Tablo 1).

Tablo 1: Hıdrellez Etkinliklerine Katılanların Yaş Durumları

Yaş	12-20	21-30	31-40	41-50	51 ve Üstü	Toplam
Katılımcı	10	30	56	55	29	180
%'si	5,6	16,7	31,0	30,6	16,1	100,0

Kaynak: Yörede yapılan anketlerden derlenmiştir.

Yapılan mülakatlarda geçmiş yılların aksine yörede kadınların Hıdrellez'e daha fazla katılım sergiledikleri ifade edilmiştir. Son yıllarda sosyo-ekonomik yaşamdaki değişim ve gelişimin de etkisiyle kadınlar daha dışa dönük bir yaşam sürmektedirler. Tablo 2'de de görüleceği üzere anket katılımcılarının yaklaşık üçte birini kadınlar oluşturmaktadır.

Tablo 2: Hıdrellez Etkinliklerine Katılanların Cinsiyet Durumları

Cinsiyet	Kadın	Erkek	Toplam
Katılımcı	62	118	180
%'si	34,4	65,6	100,0

Kaynak: Yörede yapılan anketlerden derlenmiştir.

Herhangi bir kültürel faaliyeti gerçekleştiren grubun eğitim düzeyinin bilinmesi o faaliyete katılanların özellikleri hakkında önemli ipuçlarından birini oluşturur. Hıdrellez etkinliklerine hemen her eğitim düzeyinden bireylerin katılması, bu kültürel faaliyetin halkın çoğunluğu tarafından benimsendiğini gösterir. Burada dikkat çeken bir durum; ankete katılanların % 70'ten fazlasının lise mezunu ve üzeri eğitim düzeyine sahip olmasıdır (Tablo 3). Bu durum eğlenme, dinlenme, hoşça vakit geçirme, iş hayatının yorucu temposundan biraz olsun uzaklaşma eğilimlerinin eğitim seviyesi ile paralellik göstermesiyle izah edilebilir.

Tablo 3: Hıdrellez Etkinliklerine Katılanların Eğitim Durumları

Eğitim	İlkokul	Ortaokul	Lise	Önlisans	Lisans	Toplam
Katılımcı	23	26	51	14	66	180
%'si	12,8	14,4	28,3	7,8	36,7	100,0

Kaynak: Yörede yapılan anketlerden derlenmiştir.

Hıdrellez etkinliklerine çalışan çalışmayan her kesimden insanların ilgi gösterdiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunu öğretmenler, esnaflar, memurlar ve işçiler, öğrenciler, emekliler ve ev hanımları oluşturur (Tablo 4).

Tablo 4: Hıdrellez Etkinliklerine Katılanların Mesleki Durumları

Meslek	Esna f	İşç i	Öğretme n	Memu r	Emekl i	Ev Hanım ı	Öğrenc i	Diğ e r	Topla m
Katılımc ı	28	14	46	23	16	14	26	13	180
%'si	15,6	7,8	25,6	12,8	8,9	7,8	14,4	7,1	100,0

Kaynak: Yörede yapılan anketlerden derlenmiştir.

Ankete katılanların % 78,3'ü 1.000 TL ve üzerinde maaşa sahiptir. Asgari ücret ve altı grubuna dahil edilen öğrenciler göz ardı edildiğinde gelir seviyesiyle katılımcılar arasında bir pozitif korelasyon olduğu gözlenir. Bir meslek sahibi ve belirli bir gelir düzeyine sahip bireylerin Hıdrellez'e yüksek katılım göstermesi, etkinlikleri rekreasyonel bir faaliyet olarak değerlendirdikleri şeklinde yorumlanabilir (Tablo 5).

Tablo 5: Hıdrellez Etkinliklerine Katılanların Gelir Durumları

Gelir Durumu	Asgari Ücret ve Altı	1000-1500	1500-2000	2000-3000	3000'den Fazla	Toplam
Katılımcı	39	26	43	63	9	180
%'si	21,7	14,4	23,9	35,0	5,0	100,0

Kaynak: Yörede yapılan anketlerden derlenmiştir.

Yörede Hıdrellez etkinliklerine katılanlar üzerinde yapılan ankette, bireylere Hıdrellez etkinliklerine kaç yıldır katıldıkları sorusu yöneltilmiş ve katılımcıların % 70'ine yakınının beş yılı aşkın süredir katıldıkları cevabı alınmıştır. Dahası katılımcıların % 30 gibi yüksek bir oranının 20 yılı aşkın süredir etkinliklere katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 6).

Tablo 6: Katılım Süresine Göre Katılımcıların Durumları

Yıl	1 Yıl	2-5 Yıl	6-10 Yıl	11-20 Yıl	20'den Fazla	Toplam
Katılımcı	20	37	38	31	54	180
%'si	11,1	20,6	21,1	17,2	30,0	100,0

Kaynak: Yörede yapılan anketlerden derlenmiştir.

Ankete katılanlara yöneltilen Hıdrellez etkinliklerinin kendileri için ne anlam ifade ettiği sorusu ilginç sonuçlar ortaya koymuştur. Katılımcıların % 87,2'si Hıdrellez etkinliklerini geleneksel ve sosyo-kültürel bir faaliyet olarak görürken sadece %7,2 gibi bir grup dini bir faaliyet cevabını vermiştir (Tablo 7). Bununla birlikte özellikle kırsal kesimde dini bir anlayışın geliştiği ve İslami ritüellerin uygulandığı görülmektedir. Bu durumun kırsal kesimde Hıdrellez inancının bir sonucu olarak Hıdrellez gününde kötü davranışlardan uzak durup daha çok dua edilip dilek tutularak geçirilmesinin yıl boyu bolluk ve bereket getireceği, aksi durumda ise kıtlık ve olumsuzlukların baş göstereceği inancından ileri geldiği anlaşılmaktadır. Çünkü ekonomik olarak toprağa bağımlı olan

kırsal halk, düzenli gelire sahip şehir halkına göre bu tarz kaygılara daha fazla sahiptir. Ayrıca köy imamı, muhtar gibi köyün ileri gelenlerinin organizasyonun içeriğini belirlemesi de etkili olmaktadır.

Tablo 7: Hıdrellez'in İfade Ettiği Anlama Göre Katılımcıların Durumları

Faaliyet	Dini Bir Faaliyet	Geleneksel ve Kültürel Bir Faaliyet	Sosyal Bir Faaliyet	Ekonomik Bir Faaliyet	Diğer	Toplam
Katılımcı	13	133	24	4	6	180
%'si	7,2	73,9	13,3	2,2	3,3	100,0

Kaynak: Yörede yapılan anketlerden derlenmiştir.

İlçe merkezlerinde düzenlenen etkinliklerde dini ritüeller daha azdır. Buralarda ekonomik gelirin tarım dışı, sektörlere dayanması ve aylık düzenli bir gelire sahip olunması kaygıları azaltmaktadır. Bu nedenle kutlamalar daha çok eğlenme, dinlenme, hoşça vakit geçirme, iş hayatının yorucu temposundan biraz olsun uzaklaşma arzusuyla birer rekreasyonel faaliyet şeklinde değerlendirilir.

Sonuç ve Öneriler

Zonguldak ilinde Hıdrellez'in Merkez İlçe ve Ereğli'nin kırsal kesiminde; Alaplı geneli ve özellikle de Gümeli Beldesi'nde, Devrek ve Çaycuma ilçelerinin şehir merkezleri ve kırsal kesimlerinde, Gökçebeş ilçesinin kırsal kesiminde kutlandığı tespit edilmiştir. Çaycuma, gerek şehir merkezi gerekse kırsal kesimde en yoğun katılımın olduğu ilçedir. Gökçebeş ise halkın yakın ilçeler olan Çaycuma ve Devrek'teki etkinlikleri takip etmesi nedeni ile Hıdrellez'in en silik geçtiği ilçedir.

Çaycuma ilçesinde Hıdrellez ile ilgili üç farklı kutlama şekli olduğu tespit edilmiştir. Çaycuma şehir merkezinde daha çok panayırların kurulduğu festival ve eğlence tarzında kutlama yapılır. Köylerin belli bir bölümünde eğlence ve dini etkinliklerin bir arada olduğu bir etkinlik şeklinde, diğer köylerde ise caminin altındaki toplanma yerinde sadece Hıdrellez yemeği ve Kur'an okutulup Hıdrellez'in bereket getirmesi için dualar edildiği bir dini faaliyet olarak kutlanır.

Genel olarak 6 Mayıs günü kutlanan Hıdrellez, Çaycuma ilçe merkezinde Mayıs'ın 6'sı ile 9'u arasında her gün farklı bir mekânda yapılmak üzere dört gün boyunca kutlanır. Yöre sakinleri; katılımın yüksek olması ve daha iyi bir organizasyon yapılabilmesi için Mayıs'ın 5'ini takip eden ilk hafta sonunun tercih edilebileceğini dile getirmektedir. Böylelikle hem yöredeki ve gurbetteki çalışanların etkin katılımının sağlanabileceği hem de Cuma günleri kurulan elbise ve köylü sebze pazarlarının etkinliklerle çakıştığı günlerde Hıdrellez'in sönük geçmesinin önüne geçilmiş olacağı ifade edilmektedir. Nitekim daha önceki yıllarda, hafta sonuna denk gelen etkinliklerde yakın illerden gelenlerin de etkisiyle katılımın daha yoğun olduğu gözlemleri paylaşılmıştır.

İldeki köy okullarının kapatıldığı yerlerde Hıdrellez'in öneminin azalması, kültürümüzün önemli bir parçası olan yakar top, çelik çomak, yumurta yarışı, çuval yarışı, mor menekşe, istop (stop), körebe,

mendil kapmaca gibi geleneksel oyunların da unutulmaya yüz tutmasına neden olmaktadır. Nitekim yeni nesil arasında bu oyunları bilen ve oynayanların sayısı oldukça azdır. Çocukların gelişiminde ve sosyalleşmesinde son derece önemli olan bu oyunlar yerel yönetimler ve okulların yapacağı etkinliklerle yaşatılabilir.

Hidrellez etkinliklerinin düzenlendiği mekânlarda etkinliklerin daha sağlıklı sürdürülebilmesi için bazı öneriler belirlenmiştir. Bu önerileri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Halkın yoğun olarak bulunabileceği yerlerde hırsızlık, gasp, dolandırıcılık, yankesicilik olaylarına karşı alınan önlemler artırılmalıdır. Ayrıca insanların etkinliklerde bulunduğu gün ve saatlerde, ev, dükkân vb. yerlere yönelik gelişebilecek hırsızlık vakalarına karşı şehir giriş çıkışları, terminal, gar ve mahallelerde gerekli önlemler alınmalıdır.
- Gerek kırsal kesimde gerekse şehirde yapılan etkinliklerde lavabo ihtiyacı söz konusudur. Bunun için kırsal kesimde özel idareler, belediye örgütü bulunan yerleşim birimlerinde belediyeler tarafından etkinlik alanlarına seyyar lavabolar kurulmalıdır. Ayrıca köylerdeki Hidrellez etkinlikleri sırasında oluşan çöplerin toplanabilmesi için çöp arabaları, su bulunmayan ya da eksik olan mekânlarda su ihtiyacının karşılanabilmesi için su tankerleri tedarik edilmelidir.
- Halk sağlığı için etkinlikler süresince kurulan gıda satış stantlarındaki ürünlerin sağlığa uygunluğu konusunda sağlık denetimine önem gösterilmelidir. Ayrıca çeşitli olumsuzlukları beraberinde getirebilmesi nedeniyle etkinlik alanlarında alkol tüketiminin önüne geçilmelidir.
- Satıcıların rastgele stant kurmaları ve araçların düzgün park edilmemesi, etkinlik alanlarında düzensizliğe yol açmaktadır. Bu nedenle Hidrellez etkinliklerinin düzenlendiği mekânlarda yerleşim organizasyonu yapılmalıdır.
- Gelişigüzel mangal yakılması neticesinde oluşan yoğun duman insanlara rahatsızlık verebilmektedir. Bu nedenle mangal yakımının kontrol altına alınması ve mangal için belirli yerler belirlenmesi yerinde olacaktır.
- Bilindiği gibi etkinlikler açık arazide yapılmaktadır. Kene, böcek ve sinek gibi insan sağlığına zarar veren canlılar için etkinlik alanlarında önceden ilaçlama yapılarak tedbirler alınmalıdır.
- Bu yıl (2014) olduğu gibi yağışlı dönemlerde etkinliklerin sönük geçtiği gözlenmektedir. Yağışlı dönemlerde Hidrellez kutlamaları yapılabilmesi için üstü kapalı mekânlar oluşturulabilir.
- Özellikle Çaycuma ilçesinde Hidrellez etkinlikleri birer festival havasında geçmektedir. Görsel ve yazılı basında bu etkinliklerin tanıtımı yapılarak ulusal bir etkinlik haline getirilmesi ve geniş katılımın sağlanması; ilin tanıtımına, turizmine ve yöre ekonomisine katkı sağlayacaktır. Ayrıca ulusal ses sanatçıları getirilip halk konserlerinin düzenlenmesi bu etkinliklerin tanıtımını ve canlılığını arttırabilir.

Katkı Belirtme:

Yapılan mülakatlara katılarak çalışmaya katkı sunan Aziz Yavuz, Birol Horozoglu, Mehmet Mocan, Hasan Ataman, Taner Köse, Ahmet Acar, Seyfettin Ceylan, Barış, Ercan Karakuş, Serkan Keleş, Mehmet Paşakahyaoğlu, Yusuf Zobar, Derya İncegöl, Murat Kara, Şennur Çakır ve Recep Bakır'a teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- Aras, E. (2002). Türklerde Hidrellez Geleneği, *Millî Folklor Dergisi*, 54: 39-54.
- Arı, Y. (2005). Amerikan Kültürel Coğrafyasında Peyzaj Kavramı, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13: 311-340
- Arı, Y., & Köse, A. (2005). İnsan-Çevre Etkileşimini Yorumlamada Yeni Bir Alternatif: Kültürel Coğrafya, *Türk Coğrafya Kurumu Ulusal Coğrafya Kongresi Bildiri Kitabı*, İstanbul, 51-59.
- Artun, E. (1990). Tekirdağ'da Hidrellez Geleneği, *Türk Halk Kültüründen Derlemeler Hidrellez Özel Sayısı*. Ankara: Neyir Matbaası.
- Artun, E. (2007). Türk Halk Kültüründe Hidrellez, View Article: http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/erman_artun_turk_halk_kulturunde_hidrellez.pdf
- Cuche, D. (2004). *Sosyal Bilimlerde Kültür Kavramı*, Çev. Turgut Arnas, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Çay, A. M. (1988). *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları No: 88, Ankara.
- Çay, A. M. (1990). *Hidrellez "Kültür – Bahar Bayramı"*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları, Yayın No: 138, Ankara.
- Jordan, T. G., & Domosh, M., & Neumann, R. P., & Price, P. L. (2012). *Jordan's Fundamentals of the Human Mosaic A Thematic approach to Cultural Geography*, Second Edition, W. H. Freeman and Company, New York.
- Haviland, W.A., & Prins, H.D.E., & Walrath, D., & McBride, B. (2008). *Kültürel Antropoloji*, Çev. İ. Deniz Erduvan Sarıoğlu, Kampüs Yayınları, İstanbul.
- Kayserili, A., & Altaş N.T. (2010). Horasan İlçesindeki Kır Meskenlerinin Kültürel Coğrafya Bakış Açısıyla İncelenmesi, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 23: 81-102
- Ocak, A. Y. (1998). Hidrellez, *İslam Ansiklopedisi*, c.17.TDV. Yay, İstanbul.
- Oğuz, M. Ö. (2009). Somut Olmayan Kültürel Miras Ve Kültürel İfade Çeşitliliği, *Millî Folklor Dergisi*, 82: 6-12
- Tümertekin, E., & Özgüç, N. (2004). *Beşeri Coğrafya İnsan, Kültür, Mekan*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Türk, H. (2010). Hatay'da Müslüman-Hıristiyan Etkileşimi: St. Georges Ya Da Hızır Kültü, *Millî Folklor Dergisi*, 85: 138-146.
- Tylor, E. B. (1920). Primitive Culture Researches into the Development of Mitology Philosophy, Religion, Language, *Art and Custom*, Volume 1, John Murray, London.
- <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,80212/halk-takviminde-hidrellez.html> (Erişim Tarihi: 09.03.2014).
- <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,50838/insanligin-somut-olmayan-kulturel-mirasinin-temsili-lis-.html> (Erişim Tarihi: 23.09.2014).
- http://turk_halkbilimi.gazi.edu.tr/posts/view/title/somut-olmayan-kulturel-miras-sozlesmesi-12924. (Erişim Tarihi: 23.09.2014).

Extended English Abstract

Bairams, ceremonies and festivals which are crucial components of folk cultures are also the most important cultural values of nations that bind human communities together. Hidrellez, which is belonging to Turkish world in Anatolia, Iraq, Crimea, Balkans and Syria, is one of these. Hidrellez having been celebrated by Turks for a very long time is a seasonal festival which; heralds the end of the winter and the arriving of the summer and is on May 6th, the day on which is believed Prophets Hızır ([Al-Khidr](#)) and Ilyas ([Elijah](#)) met on the earth. Beliefs, manners and customs accompanied in time with Hidrellez have helped this cultural event be even more prosperous.

Ceremonies welcoming seasons are quite common among Turkish people. Especially, the arrivals of the spring and the summer have particular importance. March 21st, which is accepted as the first day of spring, is celebrated as Nowruz; and May 6th, the first day of the summer, is celebrated as Hidrellez. In these seasons nature comes to life, trees come into leaf, crops are raised and animals reproduce.

The summer is to be fertile for people to get prepared for the following winter and to spend it in welfare. Hence, expectations with the new year are expressed in different ways with various ceremonies being held at the beginning of each season. In the belief of Hidrellez, expectations like having a large amount of crops, settling down and having babies, and reproduction of herds are wished or expressed in numerous forms.

It is difficult to draw border of the Hidrellez cultural region exactly. However it can be said that Hidrellez cultural region contains a large geography surrounding Anatolia, the Balkans, Crimea, Iraq and Syria.

The revival of nature make happy people. People celebrate happiness of get rid of cold and inefficient winter days as a crowd. It is possible see some beliefs before Islam and after Islam during the celebrations. Also In the another region that settled of Turkish people, Turkish culture and local culture affected each other. Today when looked at to the some activities in Anatolia; Central Asia, the Middle East and some traces of local culture can be seen together. it is possible to find some remnants man against nature; like love, respect, fear, excitement or struggle with nature. On the basis of Hidrellez and other peoples beliefs, celebrations and ceremonies it is possible to find some remnants to against nature of people that like love, respect, fear, excitement or struggle with nature.

Hidrellez, in Zonguldak, is celebrated as a cultural event applying traditional and religious rituals. In this study, the importance of Hdrellez festival in interaction between human and environment, where and how it is celebrated in Zonguldak, what changes it has gone through until today, how Hdrellez is perceived by the local people, what problems are encountered during celebration events and what solutions for these are brought are taken into consideration.

It has been identified that Hidrellez is being celebrated in Central Seat of Zonguldak and rural areas of Ereğli, commonly in Alaplı and especially in the town of Gümeli, in the downtowns and rural areas of Counties of Devrek and Çaycuma, further in the rural areas of Gökçeşey County. Çaycuma is the County with most intensive participation in its navel as well as in the rural areas. Whereas, Gökçeşey is the province with lowest attendance to activities during Hidrellez because residents are joining the ones in nearby counties Çaycuma and Devrek.

Three ways of celebrating Hidrellez are being fixed in Çaycuma County. Fair and entertainment style are rather used for celebrating in town center of Çaycuma. In a certain part of the villages entertainment and religious activities are combined as an approach for celebrating, while in the other villages Hidrellez tradition is being kept by coming together in the gathering place under the Mosque, having Hidrellez dinner and reading the Quran herewith.

While Hidrellez is being commemorated on May 6th, it is celebrated along four days between May 6th and May 9th in Çaycuma county town in a different locality every day. Local residents put into words that the first weekend following May 5th could be chosen for a good organization to be

made and because of the high participation rate. General belief is that whereby, both people working in the area and outside could participate effectively, as well as the apparel and peasant vegetable market places established on Fridays, concurred with Hidrellez, would be prevented from passing faint. Thus, the observation that participation rate and efficiency of the weekend activities has gotten higher through the arrivals from nearby provinces has been espoused.